

Urbanisticko-architektonický vývoj města Domažlice

MARTIN CIKÁN

Cílem příspěvku je vyhodnocení urbanistického vývoje a vlivu novodobé architektury na proměnu města, se zaměřením na období od druhé poloviny 19. století do současnosti. Hlavní motivací k zpracování příspěvku byl záměr zjistit památkové hodnoty aktuálního stavebního fondu domažlických předměstí v kontextu s přístupy památkové péče. Pro tento účel byla provedena archivní rešerše pozůstalosti autora prvního regulačního plánu Vladimíra Zákrejse a archivní dokumentace významných stavebních aktivit v průběhu minulého století. Zpracovaná fakta byla následně konfrontována s koncepcí územních regulačních plánů a zájmy památkové péče.

Klíčová slova: Domažlice — památková péče — moderní architektura — územní rozvoj

Struktura a charakter městské zástavby

Královské město Domažlice bylo založeno ve druhé polovině 13. století Přemyslem Otakarem II. Jeho urbanistickou strukturu ovlivnilo několik zásadních okolností, a to především poloha blízko hranic s Bavorskem a s ní související průchod významné obchodní stezky, jejíž trasa reagovala na terénní podmínky. Dlouhodobou kontinuitu osídlení této příhraniční lokality dokládají nálezy nedalekého pravěkého mohylového pohřebiště a většinou počtu středověkých hradišť, z nichž nedaleká Tuhošť zaujímala v knížectví Přemyslovců velký správní význam.¹ Místní kopcovitá krajina Šumavské subprovincie, ležící na pomyslném rozhraní Českého lesa, Českoleské oblasti a Všerubské vrchoviny, je od jihozápadu protáta dlouhou údolní nivou, sledovanou tokem říčky Zubřiny. Tyto geomorfologické podmínky ovlivnily vedení trasy významné obchodní stezky od Bavorska a dále severním směrem na Plzeň, kde se křížilo několik dálkových obchodních cest včetně této důležité Řezenské stezky.² Na základě uvedených faktů a s přihlédnutím k velmi protáhlému ulicovému tvaru domažlického náměstí i celkovému charakteru středověké zástavby lze odvodit, že se nejednalo o založení města „na zeleném drnu“, ale jeho vznik byl spíše formálním právním aktem ve smyslu udělení městských práv již existující významné trhové vsi jednoosého půdorysu,³ ležící na důležité zemské stezce. Tuto tezi podporují i písemné prameny, zmiňující existenci Domažlic již v 10. století.⁴

Městské jádro a jeho struktura

Stávající urbanistická struktura města je dnes tvořena historickým jádrem a čtyřmi předměstími (Dolejší, Hořejším, Bezděkovským a Týnským), jejichž hranice jsou zřetelně vymezeny hlavními komunikacemi a na jihu vodotečí říčky Zubřiny.

Původně opevněné městské jádro je protáhlé, obdélné, s orientací užších stran ve směru východ-západ v ose středověké obchodní stezky. Rozlehlé náměstí začíná na východě v prostoru dochované Dolejší brány, a na protější straně, kde bylo dříve ukončeno Horní branou,⁵ volně

přechází do ulice Msgre. B. Staška, která je součástí Hořejšího předměstí. Urbanistickou strukturu vnitřního města vymezují dvě osy souběžné s náměstím, propojené třemi příčnými ulicemi. Zástavbu podél hlavního prostranství tvoří patrové, převážně štítově orientované domy s loubím. Mezi hlavní architektonické dominanty historického jádra patří kostel Narození Panny Marie s městskou hláskou, Chodský hrad, budova radnice a bývalé záložny, Dolejší brána, bývalý augustiniánský klášter a obchodní dům Dubina. Všechny sídelní komponenty a dominantní prvky vnitřního města i jednotlivých předměstí jsou dobře viditelné z městské hlásky (obr. 1).

Propojení s předměstími

Demolicí středověkého městského opevnění započalo v době přelomu 18. a 19. století postupné propojování historického jádra Domažlic s perifériemi. V západní části náměstí Míru došlo k prolnutí vnitřního města s Hořejším předměstím přirozeně, s ohledem na těsnou polohu zástavby těchto městských částí v podstatě ihned po zániku hradeb. V průběhu minulého století pak byla postupně vyplňována volná, převážně zemědělská plocha kolem centra (srov. obr. 2 a 3) a výstavba se rozšířila od jeho obvodu až k zbývajícím třem předměstím, čímž došlo k fyzickému propojení zástavby jednotlivých částí města. Původní hraniční linie historického jádra je dosud dobře zřetelná, a to především díky sadovému okruhu v místě původních hradeb a fyzicky dochovaným částem městského opevnění. Na severní straně jsou výsledovatelné v podobě úseků

1 Od názvu hradiště Tuhošť je odvozen i původní název Domažlic „Taus“. PROCHÁZKA, Z.: *Historie města Domažlice* [online].

2 Řezenská stezka směřovala přes Pasečnici do bavorského městečka Furth im Wald. Z Domažlic vedly i další stezky do Všerubského průsmyku a na falcký Waldmünchen. PROCHÁZKA, Z., c. d.

3 K problematice zakládání středověkých měst např. HOFFMANN, F.: *České město ve středověku, Život a dědictví*, s. 26–64.

4 PROCHÁZKA, Z., c. d.

5 Horní brána byla zbourána v roce 1843. *Hradby městského opevnění* [online].

Obr. 1. Domažlice, výhledy z městské hlásky (věže kostela Narození Panny Marie): A1-3 Dolejší předměstí, B1-3 Bezděkovské předměstí, C1-3 Hořejší předměstí, D1-3 Týnské předměstí. (Foto M. Cikán, 2019)

vnitřní a parkánové hradby, na východě stojí pro město typická Dolní brána a na jižní straně, kde byla hranice dána přirozenou konfigurací terénu ovlivněnou korytem toku Zubřiny, se dochovala parkánová Bezděkovská branka se zbytky zdí vnitřní hradby. Na severu je tato linie navíc zřejmá odlišným charakterem navazující zástavby.

Předměstí a jejich struktura

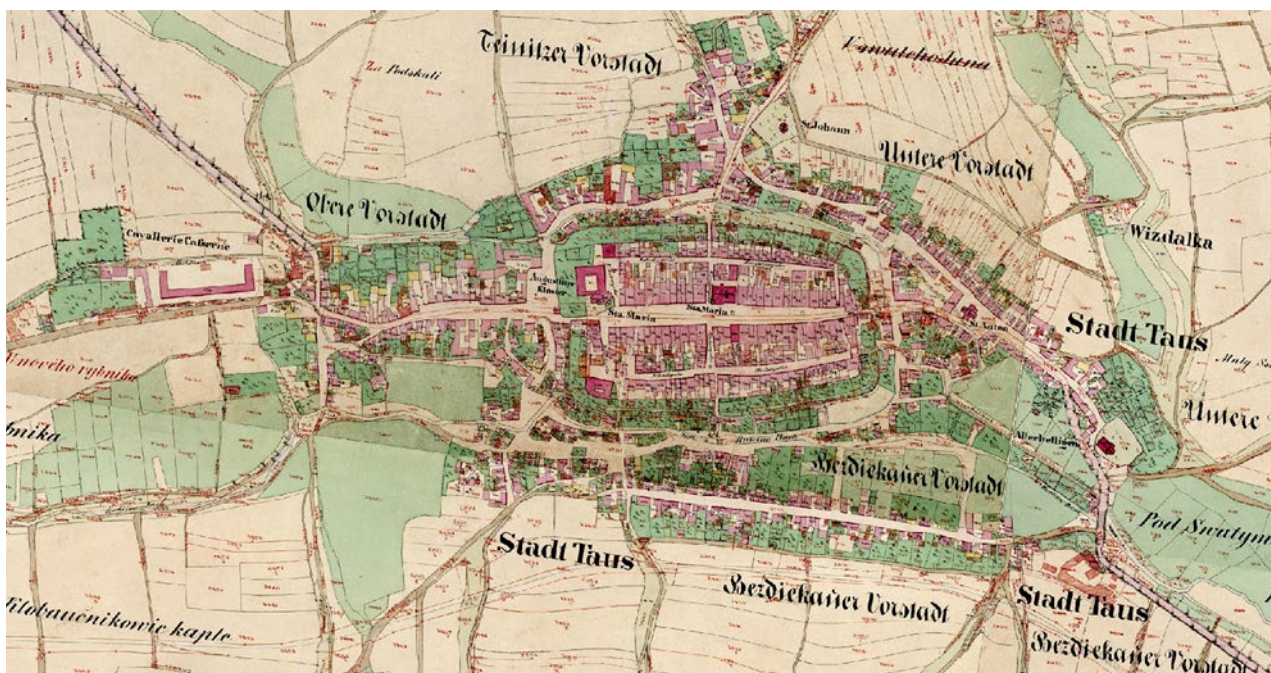
Na počátku 19. století se stavební aktivity na předměstích soustředily výhradně kolem hlavních komunikací. Zástavba západně ležícího Hořejšího předměstí se kromě hlavní rozvojové osy rozšířila kolem hraničních komunikací mezi předměstími. Jak již bylo zmíněno výše, k přirozenému

propojení Hořejšího předměstí se zástavbou západní části náměstí Míru došlo již po zboření městských hradeb. Původní předměstské domy pak byly v průběhu 20. století nahrazeny patrovými budovami s obchodním partem. Tato proměna byla v ulici Msgre. B. Staška později ještě umocněna výstavbou dvou rondokubistických domů (čp. 79 a 16) a v třicátých letech minulého století stavbou městské polikliniky (čp. 2). Stavební fond druhé, západní poloviny této městské části tvoří převážně kasárenské objekty⁶ a bytové domy z druhé poloviny minulého století. Vzhledem k terénní konfiguraci předměstí netvoří žádná z těchto staveb pohledovou dominantu.

6 Tereziánská kasárna.

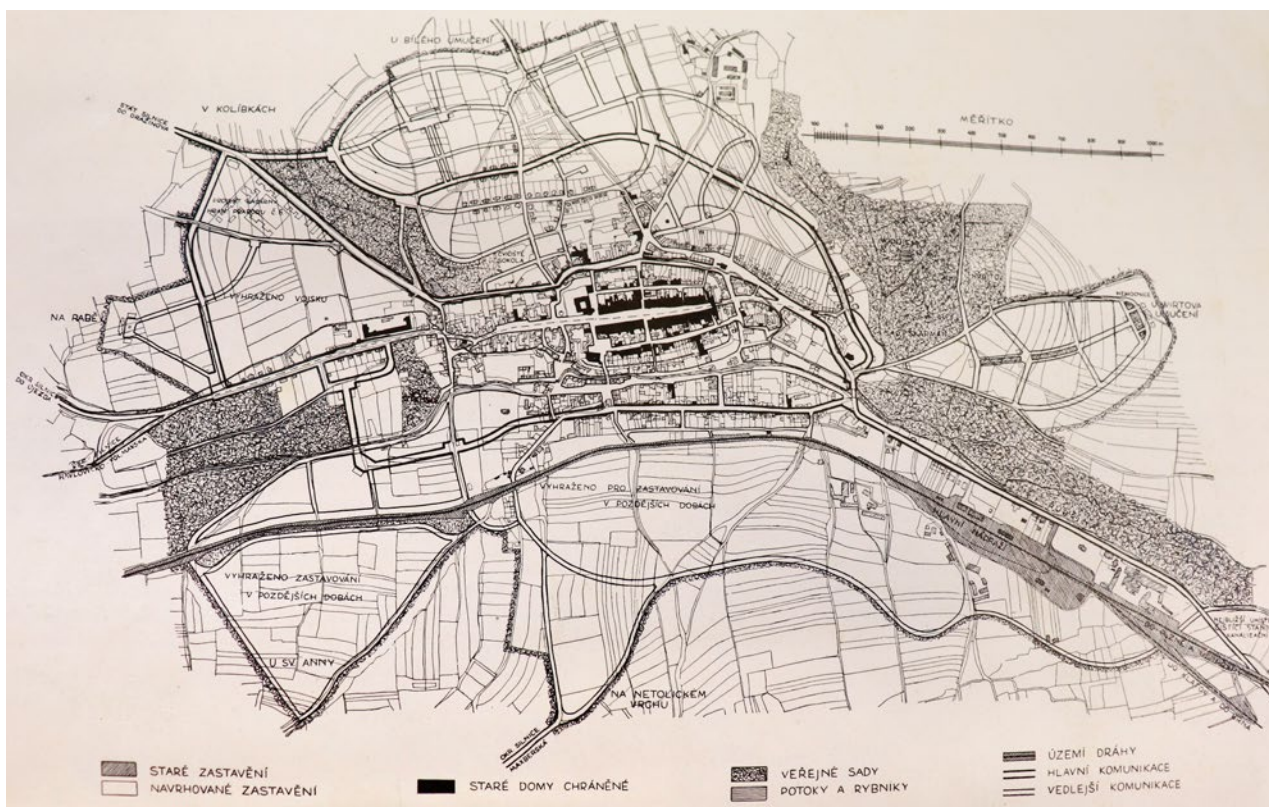
Obr. 2. Domažlice, ortofotomapa z roku 2017. (Mapový podklad: Ortofoto ČR, 2021 Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz)

Obr. 3. Domažlice, reambulovaná mapa stabilního katastru z roku 1873. (Mapový podklad: Archiválie Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, www.cuzk.cz)

Severní Týnské předměstí dnes zaujímá plochu mezi historickým centrem a Baldovským návrším. Obdobně jako u Hořejšího předměstí došlo i zde na hranici vnitřního města a předměstí k náhradě předměstských domů patrovými budovami s obchodním parterem. Původní předměstská zástavba se dochovala již jen jako torzo poblíž linie oddělující jádro a tuto městskou část. Zde se také nachází historizující budova bývalé dívčí školy, bývalý městský pivovar a autobusové nádraží. Hranice mezi jádrem a periferií

zůstala dostatečně zřetelná díky kontrastu mezi drobnější zástavbou městského jádra a vícepodlažními historizujícími a modernistickými stavbami na straně předměstí. Severozápadní třetinu plochy periferie zaujímá vyšší odborná a střední škola s arboretem v Erbenově ulici (původně Státní škola pro lesní hajné, čp. 182). Při východní hranici vilové zástavby je umístěna výrazná budova okresního soudu (Paroubkova ul., čp. 228). Dominantu tvoří také budovy tzv.

Obr. 4. Domažlice, zjednodušená skica prvního regulačního plánu z roku 1924. (Národní technické muzeum, archiv, svazek NAD č. 323 evidenční pomůcka č. 114, inventární č. 12. X. Regulační plány měst: Domažlice)

domů pro chudé z počátku čtyřicátých let 20. století. V kompoziční ose mezi městem a Baldovským návrším je situováno panelové sídliště a plochu mezi ním a návrším Škarmaň vyplňuje zástavba rodinných domů.

Východní Dolejší předměstí má převážně průmyslový charakter, přičemž jeho tvar byl do značné míry formován mlýnskými náhony, vedenými ve směru dnešních ulic Tovární a Srnova. Hraniční linii jádra dokládá na západě zástavba v prostoru sadového okruhu a dochovaná Dolejší brána. Průmyslový charakter⁷ tohoto předměstí se rozšířil i do severovýchodní části vnitřního města do plochy sadového okruhu, kde byly vybudovány strojírna Antonína Holého. Východně je situováno torzo bývalého průmyslového areálu Kaubeho strojíren z přelomu 19. a 20. století, z převážné části nahrazené novostavbou supermarketu. Dále pak navazuje obytná zástavba, přecházející v blízkosti hlavního železničního nádraží v novodobou průmyslovou zónu. Dominantou této části města je nejstarší domazlický kostel, zasvěcený Všem svatým.

Bezděkovské předměstí, situované jižně od městských hradeb, bylo na počátku 19. století samostatným sídelním celkem. Jeho jádro tvoří dnes tři ulice (Havlíčková, Žižkova a Voborníková) a železniční dráha. Přestože zde byla oblast sadového okruhu zahuštěna obytnou zástavbou, hranice mezi jádrem a předměstím je zde dosud zřetelně patrná díky jejich přirozenému oddělení korytem říčky Zubřiny a stále existující parkánovou Bezděkovskou brankou. V padesátých letech minulého století bylo předměstí na západní straně rozšířeno sídlištěm. Východní hranici tvoří novodobá průmyslová zóna, bytové domy z druhé poloviny minulého

století a hmotová napodobenina původní budovy bývalého městského velkostatku. Ta byla spolu s pozůstatky budov dřívějšího hospodářství zakomponovaná v devadesátých letech 20. století do areálu obchodně výrobního komplexu Panský dvůr. Jižně od železniční tratě vznikla soudobá zástavba rodinných domů. Dominantou této části města jsou protektorátní bytové domy, budova bývalé městské elektrárny a výše zmíněný průmyslový areál Panského dvora.

Urbanistický a architektonický vývoj města od poloviny 19. století

V období druhé poloviny 19. století docházelo vlivem průmyslové revoluce ke stále dynamičtějšímu vývoji městské zástavby, a to zejména formou růstu výškové hladiny staveb. Ve významnějších regionálních sídelních útvech se toto nabývání hmoty zástavby projevovalo i v historických centrech měst.⁸ V Domažlicích lze tento jev pozorovat pouze lokálně. Významnou novostavbou v městském jádru byla výstavba historizující budovy radnice se spořitelnou čp. 1 na náměstí Míru. K nástavbě dalších podlaží pak došlo nejvíce u domů v blízkosti bývalého

⁷ K významným průmyslovým objektům na Dolejším a Bezděkovském předměstí např. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 573–579.

⁸ DOMANICKÝ, P.: *Hanuš Zápál, Architekt Plzeňska, 1885–1964*, s. 65.

Obr. 5. Domažlice, bytová výstavba na Bezděkovském předměstí, studie. (Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování. Domažlice Bezděkovské předměstí – studie výstavby bytových domů)

augustiniánského kláštera, v okolí Chodského hradu, v ulicích Kostelní a Fastrově; dále v oblasti západní hranice náměstí a v ulici Msgre. B. Staška, kde tradiční, převážně přízemní zástavbu nahradily vícepodlažní historizující domy.

První velmi výrazný zásah do půdorysné i hmotové skladby města přinesla výstavba továrny na výrobu tkanic, založené v době kolem roku 1848, která postupně vyplnila plochu sedmi tradičních městských parcelních bloků ve Vodní ulici.⁹

V roce 1924 vznikl pro Domažlice první regulační plán (obr. 4). Plán zachycuje v podstatě stav zaznamenaný na reambulovaných skicách stabilního katastru. Drobné odlišnosti lze sledovat u novostaveb situovaných zejména v západní části Bezděkovského předměstí, v průmyslovém centru města na Dolejším předměstí a podél hlavní rozvojové osy směrem na východ. Zde byl vývoj značně urychlen výstavbou nového překladního nádraží, které je na tomto plánu rovněž zachyceno. První regulační plán v podstatě respektoval využití tradičních hlavních

komunikací formovaných historickým rozložením průmyslových, komerčních a sídelních sfér, limitovaných terénní konfigurací a korytem říčky Zubřiny. Plocha pro vilovou čtvrť byla vymezena severně od Týnského předměstí. Rozvojová zóna Hořejšího předměstí byla vyhrazena vojsku a v plánu je již zakreslena zástavba kasáren hraničářského praporu 6,¹⁰ jehož zřízení v Domažlicích si s ohledem na jejich příhraniční polohu vyžádala zahraničně politická situace. V návrhu územního rozvoje bylo poměrně intenzivně řešeno umístění sokolovny ve Fügnerově ulici (čp. 647),¹¹ která se stala hlavním reprezentantem funkcionalistické architektury ve stavebním fondu

9 Ve třicátých letech 20. století byla uváděna jako největší svého druhu v Čechách. *Továrny na tkanice, šňůry, stuhy* [online].

10 K výstavbě kasáren Hraničářského praporu 6: *SOA Domažlice, sv. M 978, Kasárna – Domažlice*.

11 *NTM, archiv, sv. NAD č. 323, evidenční pomůcka č. 114, pozůstalost Vladimíra Zákrejse, inventární č. X. Regulační plány měst: 12. Domažlice*.

Obr. 6. Domažlice, situační plán výstavby sídliště Kozinovo pole. (Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, Kozinovo pole, podrobná studie výstavby)

domažlických předměstí. K budoucí obytné zástavbě měla být využita také agrární oblast situovaná jižně od Bezděkovského předměstí. V tomto plánu jsou rovněž zahrnuty poněkud velkorysé návrhy městských parků a umístění městské nemocnice na Dolejším předměstí, východně od silnice vedoucí směrem na Chrastavice.

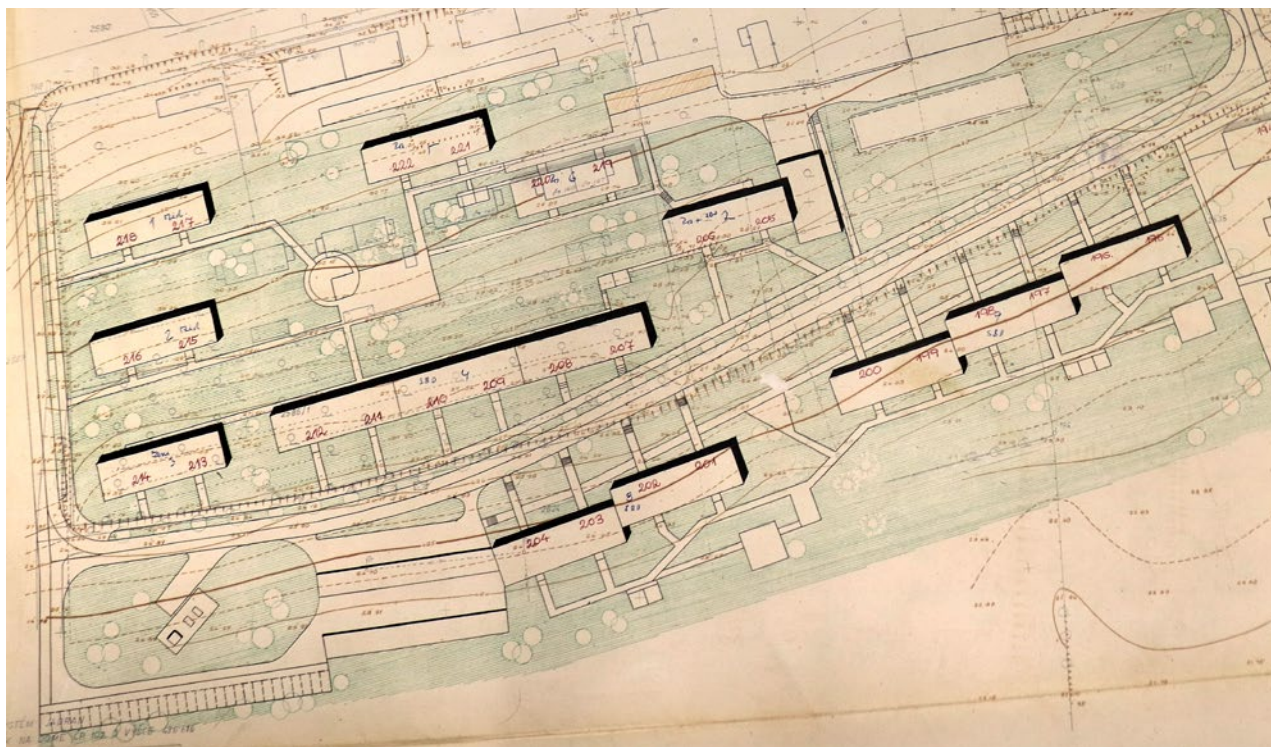
Výše popsany regulační plán téměř dokonale definoval rozvojové plochy, které pozdější územní a regulační plány včetně aktuálního územního plánu v převážné míře přebíraly.¹² Nicméně některé urbanisticky a architektonicky idealistické části koncepce musely být z čistě pragmatických důvodů upraveny. V podstatě ihned po schválení regulačního plánu došlo ke změně lokality pro stavbu nové nemocnice ve prospěch jiného pozemku v severozápadní části Hořejšího předměstí.¹³

Na východním okraji Dolejšího předměstí se převážná část rozvojové plochy určené pro parkové úpravy využila k rozšíření průmyslové zóny.¹⁴

12 VÁVRA P.: *Územní plán Domažlice* [online].

13 K výstavbě městské nemocnice: SOKA Domažlice, sv. M 179, *Všeobecná veřejná nemocnice Domažlice*. Nemocnice byla i přes negativní stanovisko Národního památkového ústavu zbourána v roce 2013 – KAIGL, J.: *K nedávné demolici tří souborů historických budov v Plzeňském kraji*.

14 Regulařiv pro průmyslovou oblast Dolejšího předměstí byly stanoveny až v roce 1966 územním plánem zpracovaným firmou Stavoprojekt. SOKA Domažlice, sv. N 2501, pouze textová část, *Územní plán průmyslové zóny Domažlice – Průmyslové území, Návrh směrníc pro rozvoj*.

Obr. 7. Domažlice, panelová výstavba na Hořejším předměstí. (Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, 232 bytových jednotek, Domažlice – Hořejší předměstí)

V první polovině minulého století se vyčerpala větší na rozsahu plochy určené pro nově vzniklou vilovou čtvrť na Hořejším předměstí, která pojala i areál školy pro lesní hajné a dominující budovu okresního soudu. Nárůst bytových potřeb se vyřešil změnou určení další plochy vymezené pro vilovou čtvrť v ulici Msgre. B. Staška, definovanou prvním regulačním plánem, a to pro výstavbu bytových domů. V období konce třicátých let 20. století stoupala poptávka po levném bydlení, kterou uspokojila výstavba třípodlažních objektů tzv. domů pro chudé na Bezděkovském předměstí. Tyto „protektorátní“ domy vznikly na počátku čtyřicátých let 20. století a jsou dodnes významnou dominantou východní části Bezděkovského předměstí.¹⁵ Meziválečné poměry a rostoucí zájem o vzdělávání vyústily také v myšlenku zřízení nového gymnázia,¹⁶ a dlouhodobé úsilí pedagogického sboru pak vedlo k realizaci novostavby dnešního Gymnázia J. Š. Baara v Pivovarské ulici (čp. 283).¹⁷

První poválečnou rozsáhlejší stavební aktivitu znamenalo založení a výstavba sídliště na Hořejším předměstí, západně od tereziánských kasáren, a v době po roce 1959 také v západní části Bezděkovského předměstí (obr. 5).¹⁸ V průběhu šedesátých let minulého století byl zpracován projekt výstavby sídliště Kozinovo pole, které navázalo na rozvojovou koncepci stanovenou prvním regulačním plánem a vyplnilo nezastavěnou plochu mezi Hořejším a Týnským předměstím. Urbanistické řešení odpovídalo dobovým principům výstavby obytných souborů (obr. 6).¹⁹ Pro realizaci v období šedesátých let 20. století, rozdělenou do čtyř etap, byl zvolen konstrukční typ panelového domu s označením T06,²⁰ v trojpodlažní a čtyřpodlažní variantě. K realizaci další výstavby bytového komplexu se

přistoupilo v průběhu sedmdesátých let minulého století na Hořejším předměstí (obr. 7).²¹ Centrem sídliště je polyfunkční objekt občanské vybavenosti.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století došlo k razantním zásahům v historickém jádru, tehdy již formálně chráněném jako městská památková rezervace. Spočívaly v asanaci severní poloviny parcelního bloku mezi Školní ulicí a náměstím Míru, v prostoru mezi ulicemi Husovou a Tovární na Dolejším předměstí, výstavbě kina Čakan a restauračního zařízení Dubina v západní části jádra. V případě kina Čakan se jedná o objemnou trojpodlažní stavbu umístěnou na pozemku masných krámů,²²

15 SOKA Domažlice, sv. N 1014, *Studie Městské byty pro chudé v Domažlicích*.

16 SOKA Domažlice, sv. M 182, *Úřední korespondence městských škol*.

17 MÚ Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, *Plán pro stavbu Jubilejní Masarykovy odborné školy živnostenské*.

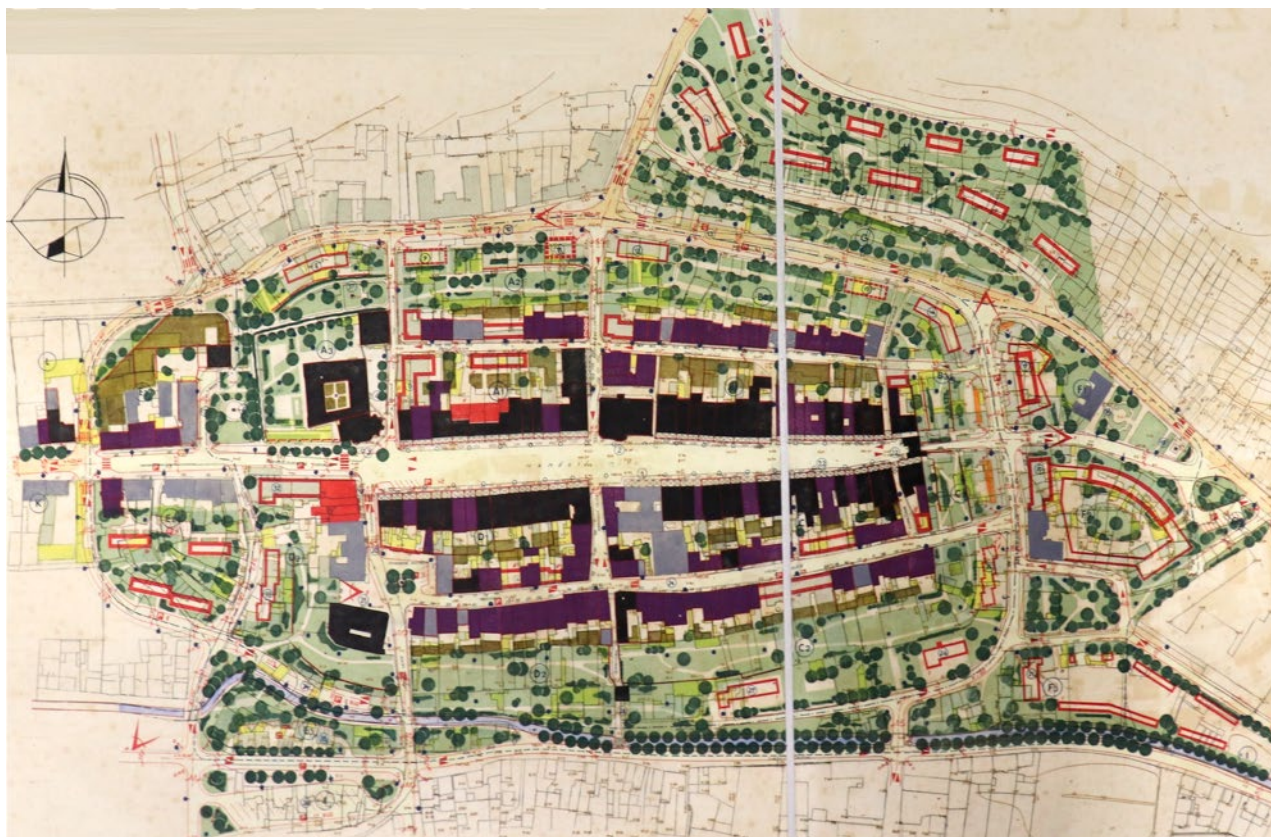
18 MÚ Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, *Domažlice Bezděkovské předměstí – studie výstavby bytových domů*.

19 SÝKORA M. et al.: *Tvořivá léta, Profil architektonické tvorby Stavoprojektu Plzeň, 1948–1973*, s. 6–52.

20 MÚ Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, *Kozinovo pole, Podrobná studie výstavby*.

21 MÚ Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, *232 bytových jednotek, Domažlice – Hořejší předměstí*.

22 Masné krámy zachycují např. *Císařské povinné otisky stabilního katastru z roku 1838. 1433-1 Domažlice – dříve Taus (Domažlice)* [online]. KINKOROVÁ, R.: *Cech řezníků Domažlice, 1747–1852, Inventář*.

Obr. 8. Domažlice, návrh asanace historického centra. (Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, Návrh asanace historického centra Domažlic)

kteří zanikly při výstavbě budovy radnice a s nimi sousedícího městského domu. Hmoty budovy je v uličním průčelí umocněna výrazně předsazeným mohutným podélným arkýřem o výšce několika běžných podlaží, vneseným železobetonovými konzolami, a výraznou hmotou strojovny, vyčnívající nad rovinou ploché střechy. V kontextu s navazující historickou zástavbou znamená její předimenzované hmotové řešení výraznou degradaci prostředí městského jádra. Demolici čtyř domů si vyžádala výstavba rovněž předimenzované novostavby restauračního zařízení Dubina, realizovaná v letech 1967–1969. S časovým odstupem byla tato stavba přijata z pohledu památkové péče jako architektonicky hodnotná, ale ve své době byl záměr takto razantního zásahu do historického prostředí přijat veřejností velmi kriticky, zejména z důvodu vynucené demolice historických městských domů, od čehož nejde odhlédnout ani v současnosti. Záměr stavby byl tehdy poměrně intenzivně projednáván s orgány památkové péče, avšak vzniku novostavby se nepodařilo zabránit (kauze se podrobněji věnuje níže připojená pasáž *Dodatek: Ke kauze obchodního domu Dubina*). Díky respektování výšky navazující zástavby a pohledovému členění objektu na více částí, evokujícímu hmotu čtyř původních staveb, lze tuto stavbu vnímat z pohledu začlenění do dané lokality rámcově za přijatelnou, výraznějším způsobem nedegradující dotčenou partii jádra. Ostatní proluky v historické části města byly vyplněny hmotově neutrální zástavbou a zbývající nezastavěné parcely jsou dnes předmětem intenzivního zájmu místních developerů, přičemž regulace

řešení jejich zástavby by měla být zajištěna z titulu existence městské památkové rezervace.

V době normalizace byl zpracován nový územní plán, který zahrnoval návrh rozsáhlé plošné asanace Hořejšího a Bezděkovského předměstí v rozsahu od ulice Msgre. B. Staška až k areálu bývalých Kaubeho strojírny a v pásu bývalého sadového okruhu (srov. obr. 8 a 9). Realizace tohoto plánu byla započata v osmdesátých letech minulého století a vedla k přestavbě jižní části ulice Msgre. B. Staška a části Bezděkovského i Hořejšího předměstí. Pokračování tohoto razantního zásahu zabránila polistopadová změna režimu. Reakcí porevoluční správy města bylo zadat zpracování nového územního plánu a docílit vyhlášení ochranného pásma městské památkové rezervace Domažlice v roce 1992.

V porevolučních letech došlo k postupnému vyklizení vojenských objektů na Hořejším předměstí. Bývalá tereziánská kasárna byla přestavěna na bytový dům a přilehlý objekt kuchyně dnes využívá chráněná dílna. V areálu objektů hraničářského praporu 6 vznikla nová obytná zóna, na niž plynule navazuje průmyslově obchodní oblast, situovaná západním směrem podél hlavní rozvojové osy. V roce 1994 pak byl schválen nový územní plán (obr. 10). Ten vycházel z předchozího, avšak přinesl podstatnou změnu spočívající v promítnutí vyhlášky o ochranném pásmu do regulativů územního plánu.

I začátek nového milénia přinesl další výrazné zásahy do dochované zástavby. Na Dolejším předměstí došlo v roce 2003 k nahrazení převážné části areálu bývalých

Obr. 9. Domažlice, územní plán z roku 1967. Objekty kasáren Československého hraničářského praporu 6 nejsou zobrazeny. (Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, Územní plán Domažlic z roku 1967)

Kaubeho strojřena supermarketem. V roce 2016 byl přijat nový, aktuální územní plán (obr. 11). Pro památkově chráněné území a jeho ochranné pásmo nepřinesl žádné výrazné změny.

Historie památkové ochrany města

Počátky památkové péče v Domažlicích lze pozorovat na konci 19. století, kdy vstalo úsilí zabránit majitelům obchodů na náměstí v tom, aby zazdívali loubí domů a rozšiřovali do nich své výkladce.²³ Intenzivnější zájem odborné veřejnosti je pak již zcela zřejmý v období 20. let minulého století, kdy došlo k vytipování a zohlednění hodnotné historické zástavby při zpracování prvního regulačního plánu města (obr. 4).²⁴

Po druhé světové válce bylo domažlické historické centrum zařazeno do výnosu předsednictva vlády čj. 103.262/50 o prohlášení památkových rezervací. V návaznosti na schválení prvního památkového zákona v roce 1958 následovalo zapsání většiny domů na domažlickém náměstí na seznam kulturních památek. Následně byly podniknuty další kroky k zajištění dostatečné právní

ochrany historického jádra, zejména provedení stavebně historického průzkumu (dále jen SHP) městského jádra, který byl v případě Domažlic zpracován v roce 1965 památkářem a historikem umění Janem Mukem²⁵ a stal se podkladem pro legislativní stvrzení městské památkové rezervace samostatným výnosem ministerstva kultury České socialistické republiky v roce 1975.²⁶ V rámci SHP byly také stanoveny dobově běžné požadavky pro revitalizaci historického jádra. Daná doporučení byla v převážné míře dodržena, ale vedla tehdy např. i k odstranění „neslohových“ dřevěných výkladců z období přelomu 19. a 20. století, které jsou z pohledu dnešní památkové péče již považovány za hodnotnou součást stavby a cenný uměleckořemeslný prvek.²⁷

23 Informace z pozůstalosti ředitele domažlického muzea Aloise Procházky, soukromý archiv Z. Procházky.

24 Viz pozn. 11.

25 MUK, J.: *Domažlice, Stavebně historický průzkum objektů.*

26 *Výnos ministerstva kultury [...] o prohlášení historického jádra města Domažlic za památkovou rezervaci.*

27 K rozboru památkových hodnot stavebních výplní např. BÁČOVÁ, M. et al.: *Obnova okenních výplní a výkladců.*

Obr. 10. Domažlice, územní plán sídelního útvaru z roku 1994. Legenda: červená – smíšená zástavba, oranžová – zóny bytové zástavby, světle fialová – rezidenční zóny, bledě modrá – plochy veřejné zeleně, tmavě fialová – ochranné pásmo dráhy, žlutooranžová – průmyslová zóna, žlutá – zóna občanské vybavenosti, zelená – lesní plochy. (Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, Územní plán Domažlic z roku 1994, nezpracováno)

Snahy minulého režimu o plošnou přestavbu města, zejména Bezděkovského předměstí, vedly v roce 1992 z důvodu odborného zájmu o ochranu širšího území městské památkové rezervace před ohrožením jejího vnějšího obrazu k vyhlášení ochranného pásma (obr. 12)²⁸ ve dvou diferenciováných režimech. Režim „A“ byl stanoven pro oblast s dochovanou novověkou urbanistickou strukturou a s větším zastoupením tradiční předměstské zástavby. Jeho cílem je regulovat půdorysnou a hmotovou skladbu, výškovou konfiguraci včetně měřítka zástavby, charakter uličních interiérů a veřejné zeleně a vodotečí. Byly do něj zahrnuty části bývalého sadového okruhu Bezděkovského, Dolejšího a Hořejšího předměstí, které si zachovaly původní předměstský ráz. Smyslem diferenciováného režimu „B“ je regulace výšky zástavby a zachování hodnotných urbanistických prvků. V podstatě se jedná o pás území po obvodu oblasti s diferenciováním režimem „A“.

Vývoj památkové péče vedl v posledních třiceti letech k celkovému přehodnocení pohledu na architekturu druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století,²⁹ což vyústilo v prohlášení některých mladších objektů za kulturní památky. Tento statut získala např. radnice s bývalou záložnou na náměstí Míru, bývalá škola pro lesní hajně v Erbenově ulici nebo pozůstatky městského pivovaru, díky čemuž se podařilo zabránit úplné devastaci této dominy Týnského předměstí.

Vyhodnocení vývoje stavebního fondu

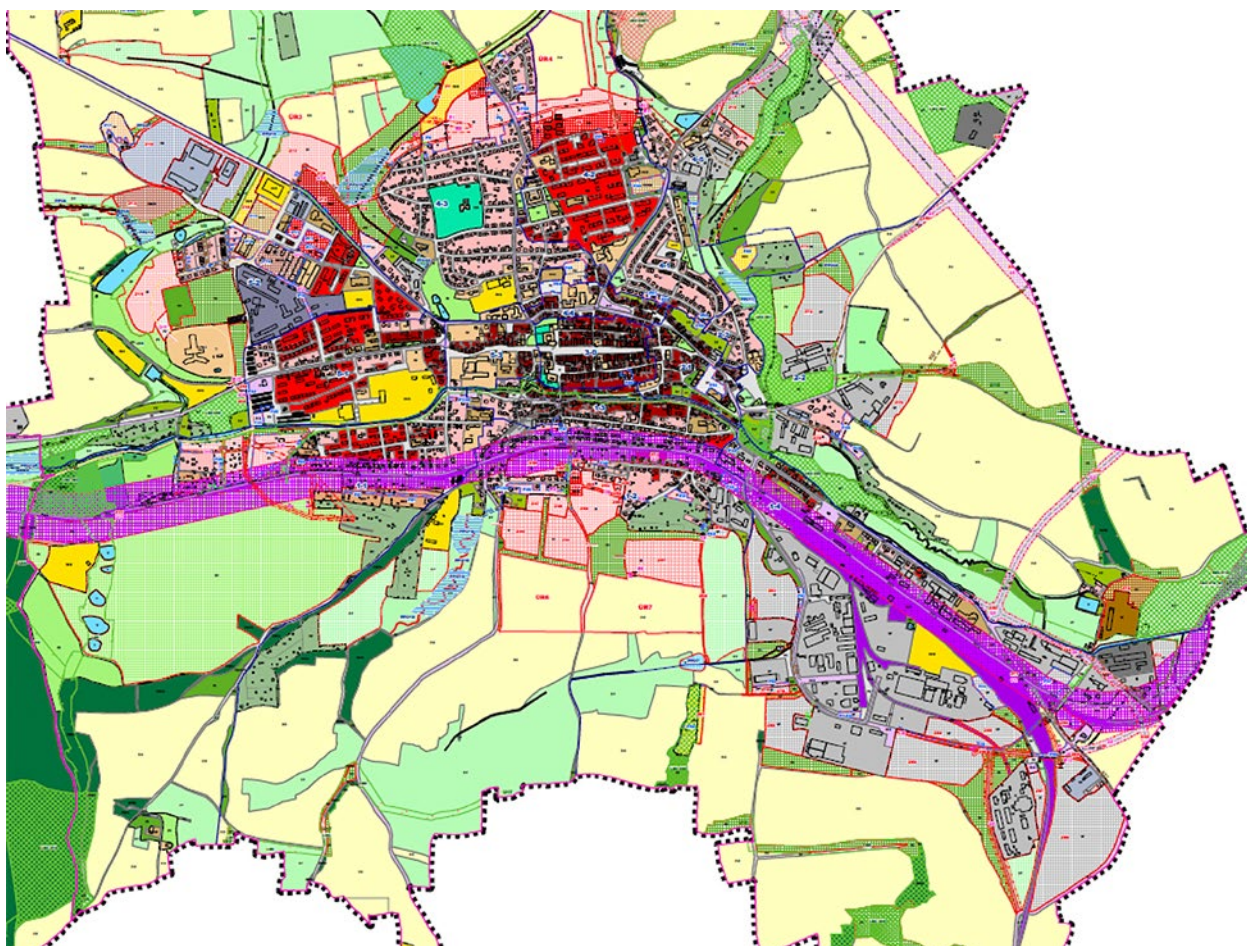
Na základě zjištěných skutečností lze konstatovat, že Domažlice jsou regionálním centrem, jehož urbanistická struktura je stále významně ovlivňována konfigurací terénu a hlavními rozvojovými osami. První regulační plán v podstatě respektoval terénní limity bezprostředního okolí města a v souladu s dobou urbanistickou koncepcí zahradních měst definoval nové plochy výstavby.³⁰ Pozdější rozvojové a územní plány ve velké míře udržují ideový koncept tohoto regulačního plánu a respektují stanovené plochy určené k výstavbě.

Vývoj zástavby ve druhé polovině minulého století významně ovlivnily plošné asanace v sedmdesátých až osmdesátých letech a přesun průmyslové výrobních aktivit dále od centra. Charakter Hořejšího a Týnského předměstí byl výrazně přetvořen v rámci plošné výstavby bytových domů v období druhé poloviny minulého století, která byla

28 Rozhodnutí Okresního úřadu v Domažlicích o vyhlášení ochranného pásma.

29 K revizi památkových hodnot MPR FOUK K.: *Městské památkové rezervace a zóny v Plzeňském kraji*, s. 44–46.

30 K dobové koncepci zahradních měst např. *NTM*, archiv, sv. NAD č. 323 evidenční pomůcka č. 114, pozůstalost Vladimíra Zákrejse, inventární č. XI. A., „Zahradní město u nás“, str. 68.

Obr. 11. Domažlice, aktuálně platný územní plán z roku 2016. Legenda: tmavě červená – plochy smíšené obytné městské, sytě červená – plochy bytové zástavby, žlutá – plochy občanského vybavení, šedá – průmyslová zóna, světle červená – plochy obytné venkovské, fialová – ochranné pásmo dráhy (oproti původnímu ÚP rozšířeno z důvodu zamýšlené výstavby rychlostní trati z Plzně ke státní hranici), světle oranžová – plochy veřejné infrastruktury, sytě zelená – parky a plochy veřejné zeleně, různé odstíny zelené – vegetační plochy. Rozvojová území jsou značena šrafovou. (VÁVRA, Petr: Územní plán Domažlice [online])

provedena v souladu s dobovými architektonickými a urbanistickými principy. Dle koncepce navržené na konci šedesátých let minulého století³¹ měla zástavba obdobného charakteru vést ke komplexní přestavbě Bezděkovského, Dolejšího a části Hořejšího předměstí. Tento záměr byl částečně realizován výstavbou nové budovy základní školy a sídla Okresního výboru Komunistické strany Československa v ulici Msgre. B. Staška a několika budovami občanské vybavenosti na Bezděkovském předměstí.³²

Jako spíše nepříznivý zásah lze ze současného pohledu památkové péče hodnotit postupný zánik historické průmyslové zóny v oblasti Dolejšího předměstí a demolici městského velkostatku na východním okraji Bezděkovského předměstí, avšak v dobovém kontextu byl tento krok vnímán pozitivně.³³ Závažnou urbanistickou chybou je výstavba obchodního domu v areálu bývalého městského pivovaru na Týnském předměstí v roce 2008. Většina provozních budov pivovaru musela ustoupit výstavbě obchodního centra a teprve prohlášení zbývajících nejhodnotnějších objektů, tj. sladovnického hvozdu, spilky a sladovnického humna za kulturní památku zabránilo jejich zániku.³⁴ Úprava dochovaných budov proběhla s velmi dobrým výsledkem, ale celkové vzezření areálu negativně

poznámala nadměrně kontrastní novodobá přestavba jižního křídla. V oblasti Týnského předměstí lze pozitivně hodnotit revitalizaci školních budov. Za částečnou nápravu je třeba považovat zabránění výstavby supermarketu v ploše proluky po bývalé městské nemocnici na Hořejším Předměstí.

Závěr

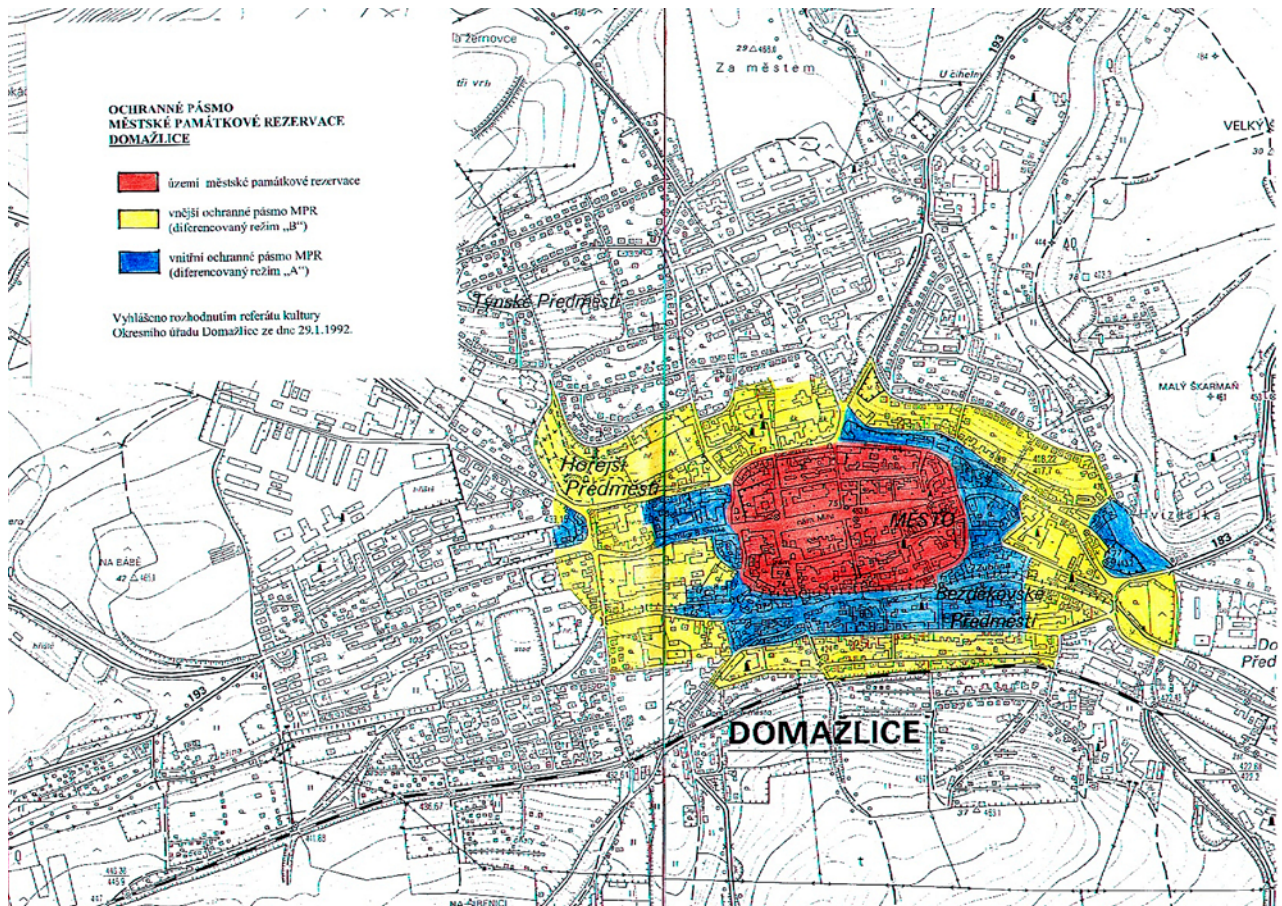
První regulační plán města Domažlic měl jednoznačný pozitivní vliv na vývoj urbanistické struktury města, a to

31 MÚ Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, *Návrh asanace historického centra Domažlic*. MÚ Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování, *Územní plán Domažlic z roku 1967*.

32 Viz pozn. 31.

33 K problematice péče o industriální dědictví např. MATĚJ, M.; RYŠKOVÁ, M.: *Metodika hodnocení a ochrany průmyslového dědictví z pohledu památkové péče*, s. 51–112.

34 NPÚ, ÚOP v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice, Komenického čp. 10, rejstřík č. ÚSKP 102944.

Obr. 12. Domažlice. Zákres ochranného pásma městské památkové rezervace Domažlice (červená – území MPR, modrá – vnitřní pásmo, diferencovaný režim „A“, žlutá – vnější pásmo, diferencovaný režim „B“). (Zpracovala J. Bukovská, kolem roku 2000)

i přes výše zmíněné idealistické představy. Umožnil zachování většiny památkově hodnotných prvků na historických předměstích a zároveň stanovil poměrně pragmatické rozmístění komerčních, rezidenčních a průmyslových zón a objektů občanské vybavenosti. Územní regulativy byly v průběhu minulého století respektovány.

V rámci vývoje v druhé polovině minulého století byla správně rozpoznána potřeba odsunu průmyslu od historického centra. V rámci porevolučního vývoje se podařilo prosadit vyhlášku o ochranném pásmu památkové rezervace, avšak některé regulativy jsou poplatné době vzniku a znesnadňují ochranu kulturněhistorických hodnot, spočívajících v kompozici historického centra a jednotlivých předměstí. Legislativní ochrana těchto prvků není z titulu ochranného pásma patřičně zajištěna a je škoda, že jejich respektování nebylo umožněno jiným způsobem, např. zahrnutím konkrétních požadavků do soudobých územních plánů. Zejména regulativy stanovené pro Dolejší a Týnské předměstí nebyly dostačující pro ochranu hmotové podstaty z dnešního pohledu již hodnotných průmyslových areálů a také vůbec nepředpokládaly možnost vzniku výstavby obchodního centra v areálu bývalého městského pivovaru. Porevoluční urbanistickou koncepcí proměny průmyslových areálů na Dolejším a Týnském předměstí došlo k závažné urbanistické chybě. Těmito úpravami utrpěl také zájem památkové péče,³⁵ jelikož jejich realizací došlo k zániku dvou

hodnotných industriálních objektů a významné části areálu bývalého pivovaru. Vybudování velkokapacitních obchodních center má navíc negativní dopad na místní dopravní situaci a drobné komerční aktivity v centru města. Určitým nedostatkem rozhodnutí o vyhlášení ochranného pásma je rovněž opomenutí ochrany alespoň hmotové podoby bývalých Kaubeho strojřen,³⁶ které později nahradila nevhodná novostavba obchodního centra, a také bývalého městského velkostatku, který byl z převážné části nahrazen obchodně průmyslovým centrem Panský dvůr. Došlo k zániku cenných objektů a nebyl využit jejich architektonický i hmotový potenciál pro nové funkční využití.

V posledních letech se na kvalitách ochranného pásma značně podepisuje poměrně intenzivní zájem o výstavbu rodinných domů.

V současné době dosáhlo město rozvojových limitů definovaných ve dvacátých letech minulého století. Aktuální územní plán sice umožňuje další výstavbu „na zeleném drnu“, avšak stávající vysoké ceny tohoto druhu nemovitostí a regulativní požadavky stavebního úřadu na jejich

35 K principům památkového urbanismu např. KUČA, K.; KUČOVÁ, V.: *Principy památkového urbanismu*, s. 9–49.

36 K areálu Kaubeho strojřen: *Provozní budova býv. strojřiny DESTA* [online].

Obr. 13. Domažlice, domy čp. 99–101 před demolicí. (Foto F. Bureš, 1964)

zástavbu,³⁷ navíc v souvislosti s cenově dostupnou systematickou, městem financovanou výstavbou rodinných domů jižně od Bezděkovského předměstí, snižují zájem místní střední třídy o tyto volné pozemky. Tento trend vede k stále intenzivnější snaze o využití dlouhodobě nezastavěných proluk a k částečné výměně stávajícího stavebního fondu. V rámci aktuálního vývoje lze pozorovat nejvýraznější proměny stavebního fondu zejména u Bezděkovského a části Týnského předměstí. Výsledkem nynějšího nastavení místního trhu s nemovitostmi je rostoucí zájem o domy v existující zástavbě předměstí, což je příčinou zániku značného množství hmotově tradičních předměstských staveb, vykazujících z dnešního pohledu památkové hodnoty spočívající převážně v celkové hmotě a architektonickém výrazu vnějšího pláště. U objektů dochází k náhradě novostavbami či razantním úpravám dle vlastního vkusu investorů. V důsledku toho došlo k zániku většiny tradičních domů a Bezděkovské předměstí se proměňuje v novodobou obytnou čtvrť.

Přestože byla vyhláška ochranného pásma doslovně zahrnuta do aktuálního územního plánu, nelze postupnému mizení tradiční zástavby na území pásma zabránit již z podstaty režimu ochranného pásma a účelu jím dané ochrany. Statut pásma neumožňuje dostatečné hájení

hodnotných a hmotově tradičních objektů, neboť jeho účelem je ochrana vnějšího obrazu památkové rezervace. V území ochranného pásma s diferenciováním režimem „B“ nelze zamezit ani proměně celkového architektonického výrazu domažlických předměstí, neboť regulativy chrání pouze dálkové pohledy na historické jádro, a nikoliv stavby v území pásma. S ohledem na aktuální stav stavebního fondu nepřipadá v úvahu možnost zajištění celoplošné ochrany formou památkové zóny. Nicméně bylo by vhodné zvážit revizi vyhlášky o ochranném pásmu a také navrhnout prohlášení vytipovaných objektů za kulturní památky. Zástavba vilové čtvrti nevykazuje dostatečně významné památkové hodnoty, jelikož původní vzhled většiny prvorepublikových rodinných domů a vil je značně převrstven nehodnotnými druhotnými úpravami. Stavební fond bytové výstavby z období normalizace (sídlíště Kozinovo pole na Týnském předměstí, domy čp. 233, 234, 235 a 236 v ulicích 17. listopadu a Kosmonautů na Hořejším předměstí) tvoří pouze typizované domy, pojaté dle konstrukční soustavy T06. Většina těchto domů prošla

37 KONÁŠ, M.: *Domažlice – obytný dům čp. 7 na st. p. č. 398 v ulici Nadpor. O. Bartoška [...]*.

Obr. 14. Domažlice, obchodní centrum Dubina. (Foto M. Cikán, 2019)

rekonstrukcí spočívající v zateplení vnějšího pláště a výměně otvorových výplní, což degradovalo jejich původní řešení. V rámci nedávného prověření kulturněhistorických hodnot secesní a moderní architektury se podařilo úspěšně prosadit prohlášení bývalé školy pro lesní hajné v Erbenově ulici, bývalého městského pivovaru a budovy radnice se spořitelnou na náměstí Míru. Z pohledu památkové péče by bylo vhodné zabývat se alespoň průzkumem a dokumentací hodnotných, památkově nechráněných staveb před jejich demolicí. Žádoucí by bylo usilovat o prosazení povinnosti provedení alespoň operativního průzkumu a dokumentace před demolicí, přičemž tyto výstupy by byly přínosné pro lepší poznání stavebně historického vývoje dotčených předměstí.³⁸ Bez legislativní opory je, kromě vlastní iniciativy a zájmu stavebníka, tato idea nerealizovatelná.

I přes dílčí zásahy do urbanistické i hmotové struktury historického jádra byly zachovány významné prvky původního středověkého sídla. Výrazně negativní dopad zde měla výstavba restauračního zařízení Dubina a kina Čakan v centru města, u Dubiny se však jedná alespoň o kontextuální pojetí architektonického řešení a snahu o začlenění do okolní zástavby.³⁹ V případě průmyslových předměstí a některých mladších budov v sadovém okruhu, které byly

odstraněny v průběhu plošné asanace ve druhé polovině minulého století, však došlo k nevratnému a degradujícímu zásahu.⁴⁰

Dodatek: Ke kauze obchodního domu Dubina

K nejdiskutovanější kauze z pohledu památkové péče patřila bezpochyby novostavba restauračního zařízení, dnes obchodního domu Dubina, který je typickým příkladem moderních staveb, umístovaných v šedesátých letech minulého století do prostředí historických jader měst na úkor původní zástavby. Dům vznikl v letech 1967–1969

38 Např. KONÁŠ, M., c. d.

39 K principu tvorby novostaveb a hodnocení novotvarů v památkově chráněných územích např. KUČA, K.; KUČOVÁ, V.; KIBIC, K.: *Novostavby v památkově chráněných sídlech*, s. 20–24.

40 K plošné asanaci historického centra: PROCHÁZKA, Z.: *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích*, s. 151–174.

na nároží náměstí Míru a kolmé Chodské ulice na místě původních měšťanských domů, které byly z důvodu jeho plánované výstavby zdemolovány již v polovině šedesátých let, a to i přes protesty řady předních architektů hájících zájmy památkové péče.⁴¹ Záměr stavby byl poměrně intenzivně projednáván s orgány památkové péče, čemuž nasvědčují nejen dobové dokumenty ze spisového archivu NPÚ, ÚOP v Plzni, ale rovněž archivní prameny ze Státního okresního archivu Domažlice. Proces přípravy výstavby restauračního domu byl zahájen v roce 1961 a první návrh byl projednáván na jaře roku 1964 (ve stejném období atelier SÚRPMO zpracovával SHP pasport historického jádra města).⁴² V ploše domu Dubina stály dříve tradiční městské domy čp. 98, 99, 100 a 101, přičemž prostřední dům čp. 100 byl klasifikován jako nejhodnotnější, neboť v interiéru přízemí byly nalezeny zbytky městského opevnění a na uličním průčelí pozůstatky barokního štítu.⁴³ Po představení prvního návrhu nové stavby se zástupci památkové péče proti zamýšlenému řešení ostře ohradili. Původně byla navržena na svou dobu typická prosklená trojpodlažní budova s plochou střechou, jejíž realizace byla zamítnuta také širší veřejností.⁴⁴ Následně byla vyhlášena architektonická soutěž, do níž byla zařazena také studie atelieru SÚRPMO. Vítězný návrh vypracovali architekti Stanislav Suda, Jan Vávra a Václav Zoubek. Novostavba respektovala výškovou úroveň navazující zástavby, atikou hlavního průčelí odpovídala na sousedící sklonité střechy a její boční průčelí inspirované historickou zástavbou bylo pohledově děleno do čtyř částí, evokujících původní čtyři historické domy. Přestože architektonické řešení Dubiny získalo ve své době řadu ocenění, odbornou památkovou veřejností byl tento zásah (rozsáhlá moderní novostavba na úkor existence hodnotných domů) do historického prostředí jednoznačně odsouzen.⁴⁵ Tehdejší památková péče a zejména atelier SÚRPMO usilovaly o citlivé řešení problému. V průběhu schvalovacího procesu byla zpracována studie na vytvoření požadovaného provozu v městských domech čp. 99–101.⁴⁶ Ta v podstatě doložila, že prostor domů určených k demolicí dostatečně požadavkům investora (Restaurace a jídelny Domažlice). Přesto se tento návrh nesetkal s pochopením. Po schválení studie následovaly protestní články v tehdejší tisku.⁴⁷ Nakonec ale k demolicí domů a jejich nahrazení novostavbou došlo.

Tento objekt původního restauračního zařízení (obr. 13) byl až do doby jeho poslední rekonstrukce před deseti lety vnímán odbornou památkovou veřejností jako nepříznivý zásah do historického prostředí. Negativní postoj památkové péče ke vzhledu vnějšího pláště stavby nakonec po sametové revoluci vedl k návrhu historizující přestavby, která byla projednána v létě roku 1993 a následně realizována.⁴⁸

Prameny

Městský úřad (MÚ) Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování. *Plán pro stavbu Jubilejní Masarykovy odborné školy živnostenské*. Domažlice 1935. Nezpracováno.

Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování. *Domažlice Bezděkovské předměstí – studie výstavby bytových domů*. Plzeň 1959. Nezpracováno.

Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování. *232 bytových jednotek, Domažlice – Hořejší předměstí*. Plzeň 1967. Nezpracováno.

Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování. *Návrh asanace historického centra Domažlic*. Praha 1967. Nezpracováno.

Tato úprava vzhledu Dubiny zcela popřela původní řešení objektu jako postmoderní stavby s proskleným průčelím i parterem tvořeným kombinací obdélných a čtvercových oken v kovových rámech. Rovněž nepřiměřené barevné řešení fasády narušilo původní koncepci vzhledu objektu. Ani tato úprava vnějšího pláště neměla pozitivní ohlas, což nového majitele – tehdy již „obchodního domu“ Dubina – vedlo k záměru rehabilitovat architektonický výraz vnějšího pláště původní novostavby. Realizace proběhla v roce 2011.⁴⁹ Oproti původnímu řešení došlo k některým změnám; bylo zvýrazněno dělení pater a změněno členění okenních výplní tak, že ve druhém nadzemním podlaží se osadila jednokřídlá okna otočná a ve třetím nadzemním podlaží sklopná. Provedená úprava navrátila objektu původní architektonickou, a z dnešního pohledu již i památkovou kvalitu stavby (obr. 14).

Významným soudobým zásahem do hmoty budovy bude již schválená střešní nástavba,⁵⁰ jejíž celkové řešení bylo aktivně projednáváno i s Národním památkovým ústavem. Prvotní záměr realizace střešní nástavby byl zamítnut, avšak zástupci státní památkové péče nakonec dospěli k závěru, že její navržené řešení je vzhledem k výškové úrovni sousedící zástavby a minimálnímu vizuálnímu projevu akceptovatelné. Podmínkou realizace je zachování stávající rytmiky střechy a optického potlačení celkové hmoty nového podlaží. Schválené řešení respektuje celkový architektonický výraz budovy.⁵¹

41 LÍBAL, D.: *Náměstí v Domažlicích ohroženo?*

42 NPÚ, ÚOP v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 98–101, *Záznam o společném jednání pracovníků SÚPPOP a KSSPPOP v Plzni ze dne 13. března 1964*.

43 MUK, J., c. d., s. 21–22.

44 NPÚ, ÚOP v Plzni, spisový archiv, složka MPR a OP různé, výstřižek článku LAŽANSKÁ, I.: *Chodskem choditi, Rudé právo*, 29. 1. 1966.

45 ŠEBEK, S.: *David Vávra odhalí pamětní desku projektantům Dubiny* [online].

46 SOKA Domažlice, sv. N 989, *Studie přestavby domů čp. 99–101*.

47 LÍBAL, D., c. d.

48 NPÚ, ÚOP v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 101, *Rozhodnutí okresního úřadu v Domažlicích čj. Kult/247/93 zde dne 26. 8. 1993*.

49 Ke stavebnímu vývoji obchodního domu Dubina: *Restaurace Dubina* [online].

50 NPÚ, ÚOP v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 101, *Závazné stanovisko čj. OKS-4128/10-19323/2010/Hin z dne 13. 7. 2010*.

51 NPÚ, ÚOP v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 101, *Závazné stanovisko čj. MeDO-76560/2018-Hin z dne 3. 12. 2018*.

- Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování. *Územní plán Domažlic z roku 1967*. Nezpracováno.
- Městský úřad Domažlice, archiv, odbor výstavby a územního plánování. *Kozínovo pole, Podrobná studie výstavby*. Praha, 1972. Nezpracováno.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště (NPÚ, ÚOP) v Plzni, fotoarchiv.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice Komenského čp. 10, rejstřík č. ÚSKP 102944.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni spisový archiv, složka MPR a OP různé; výstřižek článku LAŽANSKÁ, Iva: Chodskem choditi. *Rudé právo*, 29. 1. 1966.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 101, *Rozhodnutí okresního úřadu v Domažlicích čj. Kult/247/93 ze dne 26. 8. 1993*.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 98-101, *Záznam o společném jednání pracovníků SÚPPOP a KSSPPOP v Plzni ze dne 13. března 1964*.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 101, *Závazné stanovisko čj. MeDO-76560/2018-Hin z dne 3. 12. 2018*.
- Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, spisový archiv, složka Domažlice MPR čp. 101, *Závazné stanovisko čj. OKS-4128/10-19323/2010/Hin z dne 13. 7. 2010*.
- Národní technické muzeum (NTM), archiv, sv. NAD č. 323, evidenční pomůcka č. 114, pozůstalost Vladimíra Zákrejse, inventární č. X. Regulační plány měst: 12. Domažlice.
- Národní technické muzeum, archiv, sv. NAD č. 323, evidenční pomůcka č. 114, pozůstalost Vladimíra Zákrejse, inventární č. XI. A. „Zahradní město u nás.“ *Styl* (vydává Sdružení architektů spol. V. U. Mánes) roč. IV. seš. 2, str. 68.
- Rozhodnutí Okresního úřadu v Domažlicích o vyhlášení ochranného pásma*, čj. kult/32/1992 ze dne 29. 1. 1992.
- Soukromý archiv Zdeňka Procházky, Pozůstalost ředitel domážlického muzea Aloise Procházky.
- Státní okresní archiv (SOKA) Domažlice, Stavební plány AM Domažlice, sv. M 179, *Všeobecná veřejná nemocnice Domažlice*.
- Státní okresní archiv Domažlice, Stavební plány AM Domažlice, sv. N 1014, *Studie Městské byty pro chudé v Domažlicích*. Domažlice, listopad 1939.
- Státní okresní archiv Domažlice, Stavební plány AM Domažlice, sv. M 182, *Úřední korespondence městských škol*.
- Státní okresní archiv Domažlice, Stavební plány AM Domažlice, sv. M 978, *Kasárna - Domažlice*.
- Státní okresní archiv Domažlice, Stavební plány AM Domažlice, sv. N 2501, pouze textová část, *Územní plán průmyslové zóny Domažlice - Průmyslové území, návrh směrnic pro rozvoj*. Domažlice, únor 1985.
- Státní okresní archiv Domažlice, Stavební plány AM Domažlice, sv. N 989, *Studie přestavby domů čp. 99-101*.
- Výnos ministerstva kultury České socialistické republiky ze dne 31. října 1975 čj. 17596/75-VI/1 o prohlášení historického jádra města Domažlic za památkovou rezervaci. *Věstník Ministerstva školství a Ministerstva kultury České socialistické republiky*. 1975, roč. 31, seš. 12, s. 188-193. Dostupné též z WWW: <https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1366500> [cit. 2021-09-14].

Literatura

- BÁČOVÁ, Marie et al.: *Obnova okenních výplní a výkladců*. Praha, Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2010.
- DOMANICKÝ, Petr: *Hanuš Zápal, 1885-1964, Architekt Plzeňska*. Plzeň, Starý most; Západočeská galerie v Plzni, 2015.
- FOUD, Karel: *Městské památkové rezervace a zóny v Plzeňském kraji*. Plzeň, Plzeňský kraj, 2007.
- HOFFMANN, František: *České město ve středověku, Život a dědictví*. Praha, Panorama, 1992.
- KAIGL, Jan: K nedávné demolici tří souborů historických budov v Plzeňském kraji. In *Památky západních Čech*. 3. Plzeň, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, 2013, s. 108-112.
- KINKOROVÁ, Radka: *Cech řezníků Domažlice, 1747-1852, Inventář*. Horšovský Týn, Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, 2012. Dostupné též z WWW: <https://www.inventare.cz/pdf/soap-do/soap-do_ap0385_01457_cech-rezniku-domazlice.pdf> [cit. 2021-12-08].
- KUČA, Karel; KUČOVÁ Věra: *Principy památkového urbanismu*. Praha, Jalna, 2000.
- KUČA, Karel; KUČOVÁ Věra; KIBIC Karel: *Novostavby v památkově chráněných sídlech*. Praha, Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2004.
- LÍBAL, Dobroslav: Náměstí v Domažlicích ohroženo? *Československý architekt*. 1965, roč. 11, č. 11-12, s. 2.
- MATEJ, Miloš; RYŠKOVÁ, Michaela: *Metodika hodnocení a ochrany průmyslového dědictví z pohledu památkové péče*. Ostrava, Národní památkový ústav, 2018.
- PROCHÁZKA, Zdeněk: *Domažlice na historických vedutách, fotografiích a pohlednicích*. Domažlice, Nakladatelství Českého lesa, 2006.
- SÝKORA, Miloslav et al.: *Tvořivá léta, Profil architektonické a projektové tvorby Stavoprojektu Plzeň, 1948-1973*. Plzeň, KPO Stavoprojekt, 1974.
- Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. díl. Praha, Libri, 2001.

Internetové zdroje

- 1433-1 Domažlice - dříve Taus (Domažlice), Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 - Čechy. In *Archiv, Zeměměřický ústav* [online]. Praha, Zeměměřický ústav, [2021] [cit. 2021-12-08]. Dostupné z WWW: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_1433-1_5>.
- Hradby městského opevnění. In *Domažlice, Oficiální stránky města* [online]. Domažlice, Město Domažlice, 2007 [cit. 2021-11-08]. Dostupné z WWW: <<https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich/hradby-mestskeho-opevneni-236cs.html>>.

PROCHÁZKA, Zdeněk: Historie města Domažlice. In *Domažlice, Oficiální stránky města* [online]. Domažlice, Město Domažlice, 2002 [cit. 2021-09-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/>>.

Provozní budova býv. strojírny DESTA. In *Památkový katalog* [online]. Praha, Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.pamatkovykatalog.cz/provozni-budova-byv-strojirny-desta-2174581>>.

Restaurace Dubina. In *Památkový katalog* [online]. Praha, Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.pamatkovykatalog.cz/restaurace-dubina-18400703>>.

ŠEBEK, Stanislav: David Vávra odhalí pamětní desku projektantům Dubiny. *Domažlický deník* [online], 8. 6. 2012 [cit. 2021-11-09]. Dostupné z WWW: <https://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/david-vavra-odhali-pametni-desku-projektantum-dubiny-20120607.html>.

Továrny na tkanice, šňůry, stuhy. In *Prázdné domy* [online]. Praha, Prázdné domy, 2017 [cit. 2021-09-14]. Dostupné z WWW: <<https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/1793-tovarna-na-tkanice-snury-stuhy>>.

VÁVRA, Petr: Územní plán Domažlice. Praha, Studio Kapa – architektura, urbanismus, interier, design, 2016. In *Domažlice, Oficiální stránky města* [online]. Domažlice, Město Domažlice, 2016 [cit. 2020-08-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.domazlice.eu/mestsky-urad/uzemni-planovani/uzemni-plany/domazlice-/>>.

Nepublikované zprávy

KONÁŠ, Michal: *Domažlice – obytný dům čp. 7 na st. p. č. 398 v ulici Nadpor. O. Bartoška a přilehlý objekt sklepa na p. p. č. 229, Operativní průzkum a dokumentace – rámcové vyhodnocení památkového potenciálu*. [Plzeň] 2018. O 037-4-25843. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni.

MUK, Jan: *Domažlice, Stavebně historický průzkum objektů*. [Praha], Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů, 1965. T 037-4-3299. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni.

Summary

The urban and architectural development in the town of Domažlice

Keywords: *Domažlice — historic preservation — modern architecture — spatial development*

The treatise deals with the transformations of the building stock in the town of Domažlice and with the revision of heritage values of the urban conservation area and the suburbs of Domažlice, whereas focusing on modern architecture. Within the framework of archival research, all transformations of the built-up area both in the historic centre and suburbs were evaluated. The town of Domažlice is atypical especially because of its uniaxial foundation plan, probably ensuing from granting town privileges to an original market village along one branch of the trade route leading to Regensburg in Bavaria. The rectangular town centre includes the elongated square and two streets in the historic core. Nearby, three suburbs with predominant handicraft production came into existence, whose built-up area connected up with the natural development axes. Moreover, the agrarian Bezděkov Suburb was founded on the south bank of the river Zubřina. From the Middle Ages to the Industrial Revolution, the structure of urban development in Domažlice retained its residential stability without recording any distinctive spatial development in the particular suburbs. In the second half of the 19th century, the Lower Suburb (Dolejší předměstí) underwent industrialisation, with the industrial production

penetrating into the northwest zone of the inner town as well. In Vodní Street, a factory taking up the area of seven ground-plot blocks was built up. At the turn of the 20th century, construction works were carried out predominantly in the park ring, in the streets Kostelní and Kaprova in the inner town, in Msgr. B. Stašek Street in the Upper Suburb (Hořejší předměstí), and along the north boundary of the park ring and the Týn Suburb. The building boom during the first half of the 20th century necessitated the first regulation plan, worked out in the interwar period by Ing. arch. Vladimír Zákřejs. Elaborated in compliance with customary principles of town planning at that time, the regulation plan unambiguously determined the long-term approach to the preservation-minded protection of the public space in the inner town. The regulation plans designated development areas that have been respected by current plans to date. Along with the spatial development, the article evaluates transformations of the building stock of Domažlice in the course of the previous century, simultaneously assessing architectural and heritage values of modern structures. Furthermore, the article deals with the history of preservation of cultural monuments, highlighting problems related to the protective zone and significant construction activities within the urban conservation area and in its close surroundings. As far as that theme is concerned, the author describes more circumstantially the case of the *Dubina* department store on the square's western periphery.

(Translated by Karel Matásek)

Příspěvek vznikl v rámci výzkumného cíle Moderní architektura 20. století, financovaného z institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace (DKRVO) poskytnuté NPÚ Ministerstvem kultury.

Autor

Mgr. Martin Cikán

památkář, odborný územní garant

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni

tel.: 724 663 696, e-mail: cikan.martin@npu.cz